

scientific legal doctrine and contribute to the improvement of the Institute of Human Rights itself. Today, the problem of protecting human rights appears to be required both at the level of international legal relations and at the level of national legislation. The world community has confirmed its desire to protect man and his rights. The result was documents such as the Universal Declaration of Human Rights of 1948, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Rights of 1950, the European Social Charter of 1961, and others. In particular, the course of our state to European standards in this field involves the harmonization of national legislation in accordance with these standards, the main value of which is recognized by man.

The issues under investigation are very important for the following reasons: the historical preconditions of the concept, the interest in the issues of natural human rights throughout the period of the development of European philosophy indicate the world of practical, scientific and philosophical significance of these ideas for all types of societies; the concept of natural law contributes to the solution of the problem of the transition of a post-totalitarian, authoritarian society to a rule of law and a democratic civil society, to reveal the specificity of their interrelations; taking into account the national features of the country, the Ukrainian national idea, the concept of natural law can be successfully applied in the context of the justification of state and social construction in the transitional society of Ukraine; the concept reflects the world experience of the common life of people separated by personal selfish interests, but able to coordinate and overcome the contradictions on the basis of the common adoption of a universal law for all.

The decisive influence on the establishment of human rights was built on the liberal concept of the natural-legal doctrine, which established the priority of human rights, new parameters of the relationship between the individual and the authorities. The ideological and doctrinal justification – the doctrine of natural human rights, which do not depend on the discretion and arbitrariness of state power, played an important role in the adoption of human rights and freedoms, and the purpose of the latter is to secure the rights determined by nature.

Human freedom – the original concept in the problem of human rights and citizen. Distinguish natural human rights, that is, associated with its very existence and development, and acquired, which mainly characterize the socio-political status of man and citizen (the institution of citizenship, the right to participate in the resolution of public affairs, etc.). Of course, in the absence of human freedom, she can not own and actually enjoy their rights. It is freedom that creates the conditions for the real acquisition of rights and their implementation, on the other hand, human rights consolidate and specify the ability to act within the limits established by its legal status.

As for the rights of a citizen, they are due to the sphere of human relations with society, the state, their institutions. The basis of this type of rights is the affiliation of a person to a state of which he is a citizen. Human rights are prioritized in relation to the rights of a citizen. Human rights apply to all people who live in one or another state, and the rights of a citizen – only to those who are citizens of a particular country.

The category of human rights is based solely on the relationship between man and authority. Human rights are the limits of power. They determine the sphere of human life in which the power (state) can not interfere with those duties that the state has with respect to a person. The relationship between man and government implies a special character: «The concept of human rights is based on three provisions: 1) each power is limited; 2) Everyone has his own autonomous world, which can not interfere with any power; 3) Every person defending his rights may put forward claims to the state». Human rights are guaranteed by the state in Ukraine, although they are not legally recognized as a naturally inherent person. A person, as part of a civil society, must realize himself as a goal and the highest social value.

Key words: power, state, citizen, person, person, human rights.

УДК 342

Іван Сергійович Чиж,
здобувач відділу конституційного права
та місцевого самоврядування
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
Заслужений журналіст України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. У науковому, політичному, публіцистичному і навіть побутовому обігу нині широко використовуються словосполучення «інформаційне суспільство», «громадянське суспільство», нерідко при цьому без глибокого осмислення змістовної суті і взаємозалежності процесів, котрі стоять за цими означеннями. Не бракує досліджень цієї тематики, котрі зводяться переважно до практично необмеженого доступу до джерел інформації і так само безмежних комунікативних можливостей завдяки інформатизації. Саме інформатизацію, яка дала поштовх динамічним змінам в економіці, багатократно збільшила потік інформації, її поширення та обіг, вивела в пріоритет економіку знань і надсучасних технологій постіндустріальної доби та заклала основи нової якості продуктивних сил і виробничих відносин із домінуванням якісних послуг та сервісів, дослідники-науковці й технократи-управлінці переважно і вважають «інформаційним

суспільством». Дуже часто саме інформатизація та можливості, зумовлені широким застосуванням комп'ютерних технологій, видаються за головну ознаку інформаційного суспільства, а ось гуманістичний аспект, який, власне, і має бути основою такого комплексного явища, якщо й береться до уваги, то заледве, зовсім побічно.

У контексті громадянського суспільства переважно йдеться про вплив на систему організації влади з боку неурядових організацій (нерідко створюваних і діючих за сприяння різноманітних зарубіжних фондів і фінансованих із їхніх джерел відповідними грантами), про свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України (ст. 15 Основного Закону), діяльність політичних партій, професійних спілок, релігійних об'єднань, засобів масової інформації, можливість реалізувати конституційні права і свободи тощо.

Тим часом інформаційне та громадянське суспільство – це одне і те саме суспільство, що складається з громадян та осіб, наділених такими ж правами і обов'язками за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (ст. 26). У загальноцивілізаційному контексті слід чітко розрізняти, де пріоритет за технологіями (з інформаційними в основі, коли говорити про високі технології), а де – в пріоритеті гуманістичне начало, яке є критерієм правового порядку.

Саме через призму утвердження гуманістичних начал, демократичних принципів, поєднаних сучасним інформаційно-технологічним інструментарієм та спрямованих на розвиток людини і громадянина як найвищої цінності, розглядається автором конструкція «інформаційне громадянське суспільство» та, як тотожність, – «громадянське інформаційне суспільство», де лише акцент вказує на важливе. У першому випадку – більшої ваги набуває технологія, яка обслуговує потреби демократичного суспільства вільних громадян; у другому – суспільство, його потреби домінують над технологіями, задаючи певний запит на їх використання на свою потребу. Однак, на думку автора, немає жодної розумної підстави штучно ділити на «інформаційну» та «громадянську» людську спільноту, суспільство, поєднане не тільки географічно, а й ментально, культурно, релігійно чи світоглядно, та ще безліччю інших зв'язків аж до родинних та, навіть, традиціями і віруваннями, не кажучи вже про конституційні та правові «узи», що, власне, виформовують політичну націю.

Конституція України, як і конституції більшості країн, що визнають демократію магістральним шляхом суспільного розвитку і прогресу, визначає права й свободи людини та громадянина, включно з правом на поширення інформації, поряд з іншими інформаційними правами та свободою слова і громадянського волевиявлення, пріоритетом держави. Водночас становлення інформаційного громадянського суспільства відбувається з великими труднощами, нерідко у конфліктах із трагічними наслідками як це було наприкінці 2013 – на початку 2014 рр. Суспільство нерідко зазнає утисків та маніпулювання із застосуванням інформаційних технологій, маніпулятивних впливів на свідомість людей, провокативних дій тощо. Проблемністю формування сучасного інформаційного громадянського суспільства зумовлена актуальність теми статті.

Метою статті є аналіз цих процесів та вироблення деяких політико-правових пропозицій щодо забезпечення і гарантування конституційного права на поширення інформації як умови формування та утвердження інформаційного громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інформаційно-правовій проблематиці останніми роками у вітчизняній та зарубіжній юридичній науці приділяється чимало уваги. Різним аспектам правового забезпечення інформатизації та власне інформаційної діяльності, інформаційної безпеки, конституційного права на інформацію, формування інформаційного суспільства присвячені дослідження, зокрема, І. Арістової, О. Баранова, М. Биченка, В. Василюка, В. Горбуліна, О. Дзьобаня, В. Ліпкана, Ю. Максименка, О. Литвиненка, О. Олійника, В. Пилипчука, М. Швеця та інших учених.

Переважно політологічні та міждисциплінарні дослідження цієї тематики, зокрема, й у контексті розвитку засобів масової інформації та особливостей сучасних комунікацій здійснили О. Гриценко, С. Демський, О. Дубас, О. Зернецька, Є. Макаренко, М. Ожеван, В. Іванов, Т. Приступенко, Г. Почепцов, В. Різун, А. Семенченко, О. Старіш, С. Телешун, А. Чічановський та ін.

Проте більшість учених, що досліджують інформаційне право, хоч і розглядають його різнобічно, однак поглиблено не досліджують головне у системі інформаційних прав людини і громадянина – право на поширення інформації. Те саме стосується і значного доробку відомих зарубіжних учених (А. Агапов, І. Бачило, А. Белоусов, А. Венгеров, О. Гаврилов, І. Гостев, Т. Закупень, В. Ісаков, Е. Казарян, В. Копилов, В. Лопатін, А. Малько, А. Манойло, В. Северин, Л. Терещенко, С. Швердяев та ін.).

Найпомітнішим комплексним доробком у юридичній літературі щодо конституційного права на інформацію, зокрема й на її поширення, є колективна монографія «Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні» [1] та науково-практичний коментар «Інформаційне законодавство України» [2], виконані в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (автори Ю. Шемшученко, В. Погорілко, І. Кресіна, А. Колодюк, Б. Кормич, О. Соснін, Т. Костецька, В. Петренко, В. Горобцов, І. Чиж), що певною мірою знайшло своє відображення у цій статті.

Основні результати дослідження. Становлення, функціонування і поступальний розвиток інформаційного суспільства можливі лише за умови існування демократичної, правової, соціальної держави, де забезпечується верховенство права і гарантуються права й свободи людини і громадянина. Тобто демократизм і співпраця державних та громадянських інститутів, економічні, соціальні і політичні права, які у своїй сукупності фактично є основою громадянського суспільства, опираючись на новітні інформаційні технології, крок за кроком виформовують інформаційне громадянське суспільство. Це, як стверджує Й. Масуда, – суспільство майбутнього, у якому стане можливим масове виробництво когнітивної інформації і систематизованого знання, відбуватиметься поступовий перехід від домінування матеріального до синергійного виробництва і синергійного користування інформацією всіма громадянами та формування високоосвіченого гуманістичного суспільства комп'ютопії на основі інформаційних технологій та фундаментальних наукових досягнень [3].

Право на інформацію є одним із основоположних і невід'ємних прав людини та громадянина. Конституція України (ст. 34) гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Ця норма Конституції України фактично відтворює положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (статті 18, 19) та відповідає іншим міжнародно-правовим актам.

Це право має забезпечуватися ефективним законодавством як правовою гарантією забезпечення здійснення конституційного права людини на свободу інформації, включно з можливістю мати вільний доступ до інформації та вільне поширення інформації.

Грунтовно досліджуючи право громадян на інформацію та його гарантії, автор цієї статті та В. Горобцов дійшли висновку: конституційне право громадян України на інформацію є суб'єктивним правом [1, с. 286–293]. Інформація – це благо, яке має вільно поширюватися в суспільстві. Існування таємної інформації не повинно виправдовувати будь-яке обмеження її поширення. Контролювати поширення таємної інформації мають відповідні органи. Суб'єктивне право – це гарантована правова можливість, яка забезпечується матеріальними і суспільними відносинами демократичної правової держави. Право на інформацію – право, яке існує в рамках правовідносин та якому кореспондує обов'язок держави, зокрема, не запроваджувати цензури, не вилучати тиражі газет тощо, а також обов'язок невизначеного кола осіб не створювати перешкод у вільному збиранні, використанні, зберіганні та поширенні інформації.

Право на інформацію може реалізовуватись як у конкретних, так і в загальних (загальнорегулятивних) правовідносинах. У загальних правовідносинах реалізується двосторонній характер об'єктивно існуючого зв'язку громадянина і держави, який віддзеркалює інтереси суспільства загалом і інтереси громадян зокрема. Це має принципове значення для характеристики консти-

туційного права на інформацію, оскільки особливістю конституційних правовідносин є те, що однією зі сторін завжди є держава – гарант прав і правозобов'язаний суб'єкт. Всією своєю діяльністю держава забезпечує необхідні умови для реалізації громадянами права на інформацію. Створення таких умов є її незаперечним обов'язком перед народом та особою, який має моральний, політичний чи юридичний характер.

У загальних правовідносинах при реалізації норм Конституції України особливо наочно виявляється політичний характер обов'язків держави перед особою (зокрема, політичні обов'язки – заборона цензури; жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова; захист інформаційної безпеки тощо). Подібні політичні обов'язки держави перед особою перетворюються у юридичні обов'язки органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема: здійснювати державну реєстрацію засобів масової інформації; надавати інформацію за інформаційними запитами громадян та ін. Закріплення у Конституції України права на інформацію означає, що держава бере на себе обов'язок забезпечити це право, яке існує в загальних правовідносинах між державою і громадянином.

Особливою формою реалізації права на інформацію є застосування права. У зв'язку із цим визначальним є не декларативність, а реальний вплив громадської ініціативи на процеси у своїй країні, змістовність конституційно-правових приписів, орієнтованих на становлення інформаційного громадянського суспільства.

У світі існує багато моделей співпраці суспільства і держави, котрі прямо впливають на якість життя і розвиток цивілізації, що ґрунтовно дослідив у контексті управлінських взаємовідносин В. Алексєєв [4].

Розгалужена система інститутів громадянського суспільства, незалежних від держави і конкуруючих між собою за довіру громадян, гостро критикуючи і викриваючи проблеми у політиці, економіці, суспільному житті та на виробництві об'єднують, наприклад, у США понад 70% громадян; більше половини громадян беруть участь одразу у кількох об'єднаннях. Тільки у 200 найбільших споживчих організаціях налічується понад 70 млн громадян. Про динаміку становлення громадянського суспільства з розвинутою інформаційною складовою свідчить і те, що на початку 1950-х років у США діяли 50 тисяч неурядових організацій, а вже у середині 1980-х їх діяло майже мільйон [3, с. 189–190]. Аналогічні тенденції у Японії, Франції, Німеччині, де, приміром, опіку майже над 40% дітей здійснюють неурядові організації, а у Великій Британії цей показник перевищує 80%. У цих країнах кожен десятий працевлаштований у сфері послуг отримав роботу завдяки неурядовим організаціям з використанням, зрозуміло, сучасних інформаційних технологій. Ці факти – пряма ілюстрація ефективності інформаційного громадянського суспільства.

В Україні громадяни не проявляють активної участі у діяльності громадських організацій, оскільки вони, як справедливо вказує В. Алексєєв [4, 190], створюються переважно з метою отримання зарубіжних грантів та лобіювання інтересів грантодавців чи тих, хто за ними стоїть, а не для захисту інтересів суспільства.

Відсутність активного партнерства держави та суспільства в управлінні породжує нестабільність, корупцію, соціальні виразки, такі як захворюваність та смертність. За цими сумними показниками Україна «лідирує» у світових рейтингах. Можна як завгодно вихвалитися активною громадянською складовою, чи, скажімо, волонтерством, патріотичною самопожертвою захисників України, але це є здебільшого проявом індивідуальної чи навіть колективної волі та ніяк не системою, яка, власне, й здатна забезпечити стабільність і поступальний розвиток. Адже така система може постати лише на засадах справедливості, глибокої поваги до людини і громадянина, чесної політики та мудрих управлінських рішень на користь кожного співвітчизника. Усі ці постулати ущент руйнуються одним лише фактом: в Україні 20 родинних кланів контролюють 80% національного багатства, а тіньова складова тільки чистого прибутку фінансово-кредитних установ становить майже 70%! [5, с. 364].

Висновки. Цілком поділяючи визначення І. Арістової про те, що інформаційне суспільство є громадянським суспільством з розвинутим інформаційним виробництвом і високим рівнем інформаційно-правової культури, у якому розмаїття послуг та діяльність людей забезпечується новітніми інтелектуальними технологіями та сучасними технологіями зв'язку [6], варто наголо-

сити, що тільки вільний рух інформації, конституційно гарантована можливість вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (ст. 34 Конституції України) є базовим чинником реального демократизму у суспільстві та якісним показником існуючих прав і свобод людини і громадянина. Без вільного слова не буває вільної людини [7].

Отож, інформаційне суспільство – це гуманістичне суспільство, а технології мають бути лише інструментом, що допомагає людству рости і розвиватися. Саме тому назріла потреба ввести в науковий обіг означення «інформаційне громадянське суспільство» з акцентом на інформаційній складовій та, як тотожність, «громадянське інформаційне суспільство» з пріоритетністю громадянського складника. Усе інше, пов'язане з поширенням сучасних цифрових технологій та комп'ютеризації, очевидно, підпадає під визначення «інформатизація».

Інформатизація дісталася навіть найглухіших закутків планети і телефони в африканських племен, про що казав С. Хокінг, явище повсякденне [8]. Але чи можна назвати інформаційними такі спільноти, котрі, вражені гуманітарною катастрофою, тяжко бідують, вимираючи нерідко від голоду й епідемій?.. Без сумніву, високі та інформаційні технології допомогли КНДР підняти балістичні ракети, а І. Маску – зайнятися створенням моделі його глобального Інтернету *STARLINK* для усього людства... Різниця у намірах і діях очевидна і вона вражаюча! [9, с. 48–53].

Слід пам'ятати, що якими б «демократичними» і привабливими не були конституційні приписи та законодавчі декларації, у закритому суспільстві вони приречені, а держава, яка сповідує таку закритість та обмеження, рано чи пізно змушена буде або демократично трансформуватися, або відійти в небуття. Інша крайність – наявність демократичних законів, відкритість інформаційних потоків, активна громадянська складова, демонстративне декларування «європейських цінностей» та рух «у фарватері» визнаних демократій, і при тому ігнорування реальних соціально-економічних проблем громадян своєї країни, безробіття, вражаюча бідність, деградуючі охорона здоров'я, наука, освіта... І, як наслідок, масова міграція трудової частини населення за межі своєї країни у пошуках засобів для існування і кращої долі. Якщо влада «глуха» або свідомо ігнорує проблеми населення, це зводить нанівець будь-які, навіть найдемократичніші закони і, зазвичай, призводить до колосальних потрясінь і збурень. Україна пройшла через це не один раз та й нині стоїть на дуже непевній межі.

Фактична «традиція» змінювати владу на майданах, а не внаслідок вільного демократичного волевиявлення через законом визначені виборчі процедури, котра складається на наших очах в Україні, свідчить: по-перше, про слабкість правових механізмів, котрі «падають» передовсім внаслідок ігнорування (приховане чи й очевидне) норм Конституції України; по-друге, про відсутність реального народовладдя; по-третє, про «конфлікт невідповідності» влади мільйонерів та мільйонів злидарюючих громадян через величезне соціальне розшарування.

Нині не прийнято говорити про марксизм, а не завадило б! Адже процеси в Україні останніх десятиріч відбуваються за класичною марксистсько-ленінською теорією: верхи не можуть (ефективно і демократично управляти, реалізовувати волю громадян, адекватно реагувати на суспільні потреби і очікування тощо) внаслідок відомої й об'єктивної природи капіталу, орієнтованої на здобуття надприбутків будь-якими, аж до найбрутальніших, способами; низи не бажають далі терпіти (сваволю чиновництва, здириницьку поведінку олігархів, брутальне приниження людської гідності, різні прояви гноблення й утисків).

Власне, трагічні події кінця 2013 – початку 2014 рр., названі Революцією Гідності, мали в основі саме боротьбу за рух до Європи цінностей, а не Європу географічну, де ми і так у самісінькому центрі. Щоправда, індекси розвитку, з людським потенціалом в основі, ставлять сучасну Україну, котра ще після розпаду СРСР мала один із найвищих економічних, науково-освітніх та соціальних потенціалів, на останні щаблі у рейтингах країн, фактично на узбіччя цивілізаційного поступу. Можна стверджувати з високим ступенем вірогідності, що Україна перебуває на порозі чергових соціальних потрясінь, якщо й надалі ігноруватимуться чи й брутально порушуватимуться норми Конституції, права і свободи людей, передусім, право на гідне життя. У цьому разі рано чи пізно виявиться потенціал громадянського інформаційного суспільства, яке, зорганізувавшись за допомогою комунікативного ресурсу, застосує пряму демократію і позбавить себе від далекої від його інтересів влади.

І це тенденції не лише українські. Громадянське інформаційне суспільство проявляє свою силу у багатьох країнах, захищаючи соціальні права, виборюючи достойні стандарти життя. Домінують у таких процесах потужні професійні спільноти. Майбутнє планети обстоюють потужні екологічні організації, рух «зелених». За розвиток, безпеку і гідне життя для усіх, а не лише для «золотого мільярда» борються антиглобалісти... І це промовисті прояви солідарної боротьби за права людини з боку громадянського інформаційного суспільства.

На підставі проведеного аналізу автор доходить висновку про необхідність всебічного удосконалення й осучаснення існуючого інформаційного законодавства, включно із прийняттям Інформаційного кодексу на основі ґрунтовної Концепції національної інформаційної політики. Напрацювання такі існують вже не один рік. Та головне – забезпечити конституційну функцію народу як джерела влади і носія державного суверенітету. Всенародним референдумом затвердивши нову Конституцію України, слід створити таку систему народовладдя, яка б назавжди усунула олігархічний вплив на формування представницьких органів та реально розмежувала бізнес і владу. Окрім того, мають бути створені бездоганні виборчі механізми, котрі апіорі не допускали б жодних переваг та преференцій будь-кому та жорстко припиняли політичне хабарництво у партіях та найменші спроби підкупу виборців.

Право, в основі якого – цінність особистості як творця й будівничого [10], поєднане із сучасними технологіями дає змогу створити нове гуманістичне громадянське інформаційне суспільство.

Використані джерела

1. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – К. : Юридична думка, 2006. – 384 с.
2. Інформаційне законодавство України: науково-практичний коментар / за ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – К. : Юридична думка, 2006. – 232 с.
3. Masuda Y. Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. – Wash., 1983. – 171 p.
4. Алексеев В. М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2012. – 344 с.
5. Український соціум / О. С. Власюк, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико та ін. ; за ред. В. С. Крисаченка. – К. : Знання України, 2005. – 792 с.
6. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / І. В. Арістова. – Х. : УВС, 2000.
7. Чиж І. С. Гарантія свободи. Без вільного слова не буває вільної людини (за матеріалами радіоциклу «Конституцією гарантовано») / І. С. Чиж. – К. : Навчальна книга, 2004. – 334 с.
8. «Настало самое опасное время для нашей планеты»... О чем нас предупреждал Хокинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://lifter.com.ua/3301/Stiven-Hoking-v-ugase-Nastalo-samoe-opasnoe-vremya-dlya-nashey-planeti>.
9. Чиж І. Невипадкові випадковості», що змінюють світ: від кібернетики до синергетики (технології, право, особа, суспільство в світлі сучасних інформаційних викликів) / І. Чиж // Jurnalul Juridic National: Teorie si Practica (Republica Moldova). – 2018. – № 2 (30). – 191 с.
10. Ющик О. І. Цінність особистості в праві: методологічні питання критеріїв виміру / О. І. Ющик // Альманах права. – 2017. – Вип. 8. – С. 13–15.

Чиж І. С. Конституційне право на поширення інформації як умова формування інформаційного громадянського суспільства

Досліджуються проблеми взаємозалежності і конвергентності понять «інформаційне суспільство» та «громадянське суспільство». Зокрема, через призму реалізації конституційного права на поширення та вільний обіг інформації як основної моделюючої ланки процесів у цих явищах. На основі аналізу політико-правових колізій і прямих суперечливих зіткнень різновекторних інтересів окремих суспільних груп, котрі переростають у гострі форми конфліктів, коли ігноруються базові підвалини конституційності, автор доводить, що інформаційним можна вважати лише гуманістичне суспільство, вводить у правовий обіг дефініцію «інформаційне громадянське суспільство» та акцентує на правовому розв'язанні актуальних проблем інформаційної сфери механізмами законотворення.

Ключові слова: інформаційне громадянське суспільство, інформаційне право, конституційні права, гуманістичні начала, поширення та обіг інформації.

Chyzh I. Constitutional law on information distribution as a condition for the formation of an informational civil society

The problems of interdependence and convergence of the concepts of «information society» and «civil society» are being studied. In particular, through the prism of the implementation of the constitutional right to disseminate and free circulation of information as the main modeling link in the processes within these phenomena. On the basis of the analysis of political and legal conflicts and direct contradictory clashes between the various interests of certain social

groups that evolve into sharp forms of conflict, when ignoring the basic foundations of constitutionality, the author argues that the information can be considered only a humanistic society, introducing the legal definition «information legal society».

Through the establishment of humanistic and democratic principles, combined with modern information and technological tools, and aimed at the development of a person and a citizen as the highest value, the author considers the creation of «informational civil society» and, as identity, the «civil information society», where only the emphasis determines the most important point. In the first case – the technology that serves the needs of a democratic society of free citizens acquires a greater weight; in the second – society and its needs dominate over the technology, creating a special request for their use at their benefit. However, according to the author, there is no reasonable ground to artificially divide the human society into an «informational» and «a civil» one; since the society is united not only geographically, but also mentally, culturally, religiously or ideologically, and many other types of connections exist, including the family ones and even traditions and beliefs, not to mention the constitutional and legal «bonds», which, in fact, formulate a political nation.

Key words: informational civil society, informational law; constitutional rights, humanistic principles, distribution and circulation of information.

УДК 340.12

*Юрій Вадимович Шеляженко,
аспірант юридичного факультету
Університету економіки та права «КРОК»*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ АНАЛІТИЧНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. Процеси соціально-економічної модернізації та європеїзації в Україні створюють нові виклики для національної правової думки. Участь української нації у глобалізаційних процесах вимагає дотримання міжнародних стандартів прав людини, верховенства права та миролюбства. Також постає необхідність формування сучасної наукової політики, заснованої на принципах ефективності та реальної впливовості науки, широкого академічного спілкування і взаємодії без обмежень та кордонів, демократичного управління науковими проектами, раціонального планування, прозорого оцінювання та фінансування наукових досліджень. Юридична наука має зміцнювати свою інституційну спроможність, соціальну та матеріальну базу, відстоювати академічну свободу, користуючись перевагами якісної аналітики перед політизованими та формалістичними доктринами. Слід посилювати стратегічно важливі, потенційно вигідні аналітично-правові дослідження і, передусім, визначити перспективні та пріоритетні напрями досліджень відповідно до національних інтересів і міжнародного досвіду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Е. Рубін вказує, що сучасна законодавча техніка ґрунтується на політичному аналізі, об'єктивній оцінці існуючих проблем і прийнятті оптимальних, науково вивірених юридичних актів [1].

Керівник проектів у сфері верховенства права та прав людини Координатора проектів ОБСЄ в Україні І. Іванків вказує, що професійний правник сьогодні має не лише вміти читати та розуміти закони, а й застосовувати на практиці складні філософські конструкції – верховенство права, справедливість, розумність, пропорційність тощо [2]. Такі міркування узгоджуються з правовою доктриною України, відповідно до якої принципи права мають пріоритет над нормами права, будучи найбільш загальним і стабільним вираженням суспільних цінностей, що визначають характер права і напрями його подальшого розвитку в формі неписаного права – *ius non scriptum* [3].

І. Лоудер та інші автори «путівника з глобального полісінгу» вказують на формування транскордонного простору правозастосування та правоохоронної діяльності, зазначають про переваги дослідження практик підтримання правового порядку та поширення знань про поліцейські технології [4]. Представляючи путівник на семінарі Центру з кримінології Оксфордського університету, І. Лоудер відніс дослідження полісінгу до сфери глобальних інтересів [5].

О. Керр стверджує, що економічний аналіз відіграє важливу роль у багатьох сферах правових досліджень, посиляючись на обширну літературу з питань мінімізації вартості та максимізації результатів правозастосування при безумовному дотриманні прав людини. Учений зазначає, що неврахування економічних реалій спотворює державну політику, а поліція схильна недооціню-